

Milan Špehar

TREBA LI NAM CARITAS KAO INSTITUCIJA?

Doc. dr. Milan Špehar, KBF, Teologija u Rijeci
UDK: 266.3

Izlaganje na znanstveno-pastoralnom skupu

Caritas je kao institucija relativno mlađega datuma, ali karitativno djelovanje postoji u Crkvi od samoga početka. Pitanje je treba li nam Caritas kao institucija, odnosno ne guši li institucionaliziranje Caritasova djelotvornu ljubav? Isključuju li se institucija i Caritas ili su potrebni jedno drugome?

Djelotvorna ljubav svoje korijenje ima u Kristovu naučavanju ljubavi prema bližnjemu koja je neodvojiva od ljubavi prema Bogu. Prva kršćanska zajednica nastoji tu zapovijed Isusovu tako provesti u djelo da euharistijske susrete povezuje s agape, ne odvajajući agape od euharistije. Ali i tu se pojavljuju problemi, kao što će se pojavljivati problemi oko zajedničkoga dijeljenja dobara. Crkva će stoljećima živjeti Kristovu zapovijed djelotvorne ljubavi odgovarajući na konkretne potrebe. Njezino neće biti davanje, nego upravo življenje «za» one u potrebi i to tako da će za njihove potrebe nicati i brinuti se razne kongregacije. Kasnije brigu o mnogim stvarima počinje voditi društvo i država, ali time ne jenjava karitativno djelovanje Crkve nego se nastavlja onako kako nastaju nove potrebe. Napokon, na kraju 19. i do sredine 20. st. niču nacionalni Caritasi u Katoličkoj crkvi u cijelome svijetu.

Premalen je još uvijek dijalog između Caritasova i teologije, a on je nužno potreban, jer je Caritas kao institucija po svojim statutima pastoralno tijelo. Misija, pastoral, ekleziologija – služenje Caritasova kao njegova temeljna karizma - niče iz slušanja riječi Božje i slavljenja euharistije. Sve tri dimenzije – ali zajedno – ostvaruju jedan susret s Kristom.

Da bi Caritas mogao udovoljiti zahtjevima i zadaćama sadašnjega trenutka, mora se institucionalizirati, jer njegov je rad sve manje dijeljenje materijalnih dobara, a sve više borba za temeljna prava svakoga čovjeka u oskudici. Stoga je Caritas kao organizacija savjest i apel svijetu ekonomije, politike, zakonodavstva.

Posebnost je Caritasova kao ustanove koja nije birokratska institucija dragovoljstvo. Dragovoljci su Caritasovi i karitativni revolucionari koji ne daju nešto od svoga nego sebe.

Odgovor na gore postavljeno pitanje mora ostati dijalektičan: Caritas mora biti institucija, ali i ostati svjestan napasti okamenjenja i birokratizacije. Ta institucija svojim djelovanjem nadmašuje i nadilazi institucionalnost, ostajući u instituciji i mijenjajući je, prilagođavajući je potrebnima.

Ključne riječi: Caritas, karitativno djelovanje, euharistija poslije euharistije, dragovoljstvo, institucija, karizma.

* * *

Uvod

Svako područje ljudskoga življenja i djelovanja (bilo znanost, bilo umjetnost, bilo teologiju, bilo duhovnost, bilo psihologiju) neminovno – sretno ili nesretno, uspješno ili neuspješno – prati institucija. Velike su se duhovne karizme u Katoličkoj crkvi institucionalizirale u redovima i kongregacijama. Institucionaliziranost ih je znala pospješivati, ali i gušiti. Osobito je Jung istraživao s psihološke strane vječitu i neminovnu dijalektiku razvijanja, pospješivanja, kao i stvaranja laksizma, pa i gušenja karizmi i dogmatiziranje vjerovanja. Jung vidi rješenje u uvijek novim obnoviteljima koji u sebi nose proročki duh, kršćanstvo ga vidi u povratku, vraćanju uvijek iznova na izvore.

Ukratko rečeno, bez institucije se mnoge velike stvari ne bi mogle događati, institucija je u vječnoj napasti da ostane slovo zakona te da guši iskonsko duhovno u čovjeku koji teži biti iznad institucije. Dakle, to duhovno u čovjeku ili karizma kao Božji dar čovjeku ne ide mimo niti protiv institucije, nego *iznad*. To znači da je istovremeno u instituciji, kao što je također iznad institucije, ne kao njezin neprijatelj nego kao njezin nužni korelat.

Prije nego što odgovorim na pitanje – koje će ipak morati zadržati dijalektički odgovor – želio bih kratko podsjetiti na to kako se Caritas u Katoličkoj crkvi stvarao i razvijao kao ustanova. Vjerujem da nam i to može pojasniti i donekle dati odgovor na pitanje Caritasa kao institucije – da ili ne, ako da, kako onda?

1. Caritas u prvoj Crkvi i tijekom povijesti kršćanstva

Puno je puta i na više načina Isus je govorio o djelotvornoj ljubavi prema bližnjemu. Odnos prema bližnjemu i tko je moj bližnji on tumači u priči o milosrdnome Samarijancu (usp. Lk 10,30-37). Kršćani osjećaju kao svoju Isusovu zapovijed učenicima koju je – što nije slučajnost – dao njima nakon što je satima navješćivao masi ljudi radosnu vijest: «Dajte im vi jesti» (Mk 6,37). Posebno je snažan Isusov eshatološki govor o posljednjemu sudu, gdje nema dileme čak ni za jednog vrhunskoga mistika kao što je to bio Ivan od Križa, prema kojemu ćemo u predvečerje svojega života biti suđeni ne po broju molitava i vremenu moljenja niti po kakvoći i količini žrtava, nego po onome što smo učinili za našega bližnjega. Naš bližnji zapravo označava čovjeka u nevolji. Radi se o Isusovu govoru o posljednjemu sudu, gdje Isus jasno kaže da će nam na kraju života suditi oni kojima smo – ako smo – dali jesti ili piti, odjenuli ih i pohodili u zatvoru ili bolnici. Zapravo će nam suditi on, jer ono što jesmo ili nismo dali njemu, dali smo ili nismo dali bližnjemu, tj. čovjeku u nevolji i potrebi (usp. Mt 25, 31-46).

U početku je bližnji u potrebi čovjek koji nema dovoljno ili nema što jesti i odjenuti. Zato je pomaganje u ovim elementarnim stvarima u početku bilo usko povezano s euharistijom, nakon koje je dolazilo do sestrinske i bratske agape. Euharistijsko je slavlje u početku jednostavno usko povezano sa zajedničkim blagovanjem kruha, pa onda ostaloga jela koje su ljudi sa sobom ponijeli. Nahraniti dušu i nahraniti tijelo za prvu euharistijsku zajednicu ide neodvojivo jedno s drugim. Euharistija se nastavlja u agape. To je euharistija poslije euharistije, odnosno nastavak euharistije. Kao što se u euharistijskom slavlju događa lomljenje i dijeljenje jednoga kruha, tako se u zajedničkom blagovanju dijeli sa siromašnjima ono što su bogatiji ponijeli sa sobom.¹

Očito je tim činom prva Crkva dokazala kako je ispravno shvatila Isusa. Isus, naime, ne propovijeda siromaštvo, nego kako će prije svega oni koji njega čuju i njega slave djelovati protiv siromaštva. Ali on ne daje nikakve društveno-ekonomske programe.

---

¹ Očito je da je sa zajedničkim blagovanjem poslije euharistijskoga slavlja bilo i problema na koje upućuje Pavao: «Kad se...zajedno sastajete, to nije blagovanje Gospodnje večere; ta svatko se pri blagovanju prihvati svoje večere te jedan gladuje, a drugi se opija» (1 Kor 11,20-21).

To ne čini ni prva zajednica, ali se neke norme već kod nje naziru: ponajprije norma biti jedno srce i jedna duša. Interesantno je da se ove riječi rabe u kontekstu dijeljenja materijalnih dobara. To označava očito biblijsko jedinstvo čovjeka kao duha, duše i tijela. Jedno srce i jedna duše može se, dakle, biti samo ako je tijelo sito. A ono će biti sito ukoliko prihvaćamo odluku da nitko ne smatra osobnim što posjeduje, a to ga neminovno nuka na dijeljenje dobara koja ima ljudima prema njihovim potrebama (dakle, ne nužno po nekome pravu, dužnostima i sl., jer su potrebe veoma različite). Tako će se i kasnije naglašavati – od Ivana Zlatoustoga do Grgura Velikoga i dalje – da ne posjedujemo ništa svojega što bismo posve sami privrijedili, jer u konačnici mnogi imaju udjela u onome što mi ovoga trenutka posjedujemo, a posebno Bogu možemo zahvaliti za ruke i ostale dijelove tijela kojima «privređujemo». Zato onaj tko privređuje, mora to činiti i za one koji – zbog bolesti ili nezaposlenosti ili bilo kojih drugih nesposobnosti – ne mogu privređivati. Ti koji su u nevolji po Isusu su naši bližnji. Prva ih kršćanska zajednica naziva sestrama i braćom (usp. Dj 2,44-47; 4,32-37).

Zato će se vrlo brzo organizirati jedne mjesne crkve da bi pomogle ili pomagale drugim mjesnim crkvama. Tako se organizira prvi Caritas sa skupljanjem kolekte jedne mjesne crkve za pomoć drugoj sestrinskoj crkvi u njenoj nevolji. «Postapostolska Crkva, barem do trećega stoljeća, ne brine se o promoviranju ideala dragovoljnoga siromaštva, nego štoviše propovijeda dužnost milostinje i borbu protiv svakoga oblika škrtosti, egoizma i svjetovnosti. U bogatstvu vidi sredstvo da bi se činilo dobro potrebnima. Ona je svjesna da se bogataš spašava dajući velikodušno, slobodno i radosno...»² Tako se shvaća od početka milostinja kao ono što davatelj «Bogu u braći vraća ono što je dao, a siromah pak od Boga preko braće prima ono što mu nedostaje».³ Da bi se to moglo ostvariti, organizira se prodaja imanja i dijeljenje utrška sestrama i braći prema potrebama. Naravno da ni tu neće svi prihvatiti da budu «jedno srce i jedna duša». Tipičan je primjer za to slučaj bračnoga para Ananija i Safire (usp. Dj 5,1-10).

---

² M. FARINA, *Dalla memoria alla profezia*, u: L. BARONIO i dr. (izd.), *La Carita'*, Piemme, Casale Monferrato, 1996., str. 64.

³ *Didache*, 1,5.

Više nego danas, uza sve poticaje Drugog vatikanskog sabora i svih crkvenih dokumenata koji potiču pravdu i karitativno djelovanje, u prvim se stoljećima provodilo u djelo neodvajanje, odnosno usko povezivanje euharistije i svakidašnjega života. Ivan Zlatousti i danas je itekako aktualan sa svojim oštrim riječima: «Želiš li častiti tijelo Kristovo? Ne dozvoli da bude sredstvo prezira u svojim udovima, tj. u siromasima lišenih krpica da bi se pokrili. Ne časti ga ovdje u crkvi sa svilenim platnom dok ga vani zanemaruješ kad trpi hladnoću i golotinju... Tijelo Kristovo na oltaru nema potrebe za ogrtačima..., dok onaj koji stoji vani treba puno skrbnitstva... Bog ne treba zlatne posude, nego zlatne duše... Koju korist može imati Krist ako je žrtveni stol pun zlatnih posuda dok poslije umire od gladi u osobi siromaha?... Daruješ mu zlatni kalež, a nećeš mu dati čašu vode? Koja je potreba ukrašavanja njegovoga oltara sa zlatnim zastorima ako mu ne podariš potrebnu odjeću? Reci mi: ako vidiš nekoga tko nema potrebne hrane i ne pobrineš se za nj, a zlatom ukrašavaš samo njegov (Kristov) stol, vjeruješ li da bi ti zahvalio, a da se ne bi razbjesnio na tebe? I kad bi vidio nekoga pokrivenoga prnjama i ukočenoga od hladnoće i ne bi se pobrinuo obući ga, a podizao bi mu (Kristu) pozlaćene stupove, govoreći da to činiš njemu u čast, ne bi li se (Krist) osjećao ismijan i pogrđen na najgori način?... Ti odbijaš primiti (Krista) u hodočasniku, a urešavaš pod, zidove, stupove svetoga hrama. Stavljáš na kandila srebrne lance, a ne ideš ga (Krista) posjetiti kad je u zatvoru...»⁴ Ivan Zlatousti ne misli da nije potreban hram, da nije potreban oltar, da nisu potrebna kandila ili svijećnjaci i da sve to ne treba biti lijepo i lijepo ukrašeno, nego govori da treba raditi jedno i drugo zajedno, odnosno da prednost ima brat u potrebi. To je ona euharistija evanđelista Ivana koji čak ne spominje riječi pretvorbe nego da je Isus nakon te večere s učenicima uzeo ubrus i počeo im prati noge dajući im zapovijed da i oni čine tako, tj. da poslužuju druge, jer – prema Isusovoj radosnoj vijesti - to više nije ropstvo nego je upravo vladanje, to je novi poredak: zadnji će biti prvi (usp. Iv 13,1-17). Kasnije će upravo ovaj prikaz posljednje večere biti poticaj da se kaže: štola i ubrus idu zajedno, tj. liturgija i služenje idu zajedno. «Euharistija koja nije dozivanje i provokacija ljubavi i služenja

---

⁴ IVAN ZLATOUSTI, *Propovijedi na evanđelje po Mateju*, cit. u: G. CROSETTI, *Le opere di misericordia*, San Paolo, Cinisello Balsamo, 1999., str. 39-40.

spada u 'neispravni' ritual... ne zaboravimo drugu *epiklezu*, onu poslije pretvorbe...»⁵

Institucija liturgije ide zajedno s institucijom (ustanovljenjem) djelotvorne ljubavi. Prvo «institucionaliziranje» djelotvorne ljubavi je njeno ukorjenjenje u euharistiju na kojoj sudjeluju i bogati i siromašni, svi kao braća. Tako se stvara prva jednakost. Bogatstvo se ne shvaća kao prokletstvo, nego kao služenje dobrima siromašnih. Naravno da će se spominjati i opasnosti koje dolaze od bogatstva i bogaćenja (usp. 1 Tim 6,17; Jak 5,1-2 i dr.).

U kršćanskim zajednicama prve Crkve događaju se prve revolucionarne promjene prava: od zajedničkoga euharistijskoga blagovanja i agape, do izbora svećenika i biskupa iz svih klasa (npr. Kalikst, oslobođeni rob, postaje rimskim biskupom).

Skupljanje milostinje na dan Gospodnji ili u «jaka» vremena (npr. došašća i korizme) te u vrijeme posta za siromašne je organiziranje Caritasa. Crkva je u Rimu čak tražila pravno posjedovanje dobara koja bi se mogla koristiti za pomaganje siromaha. Bolje je reći da se u prvoj Crkvi od samoga početka Caritas organizira, a ne institucionalizira.

I kasnije će Crkva tražiti načine kako pomagati siromasima, otkrivajući istovremeno različite vidove siromaštva. Siromaštvo nije samo onda kad čovjek nema što pojesti niti obući, nego postoje i njegovi drugi vidovi. Budući da siromašni nisu mogli biti normalno liječeni u bolnicama, niču hospiciji za takve, a njima ponajprije upravljaju grupe koje se organiziraju u kongregacije. Radi toga što se siromašni nisu mogli školovati (nepismenost širi siromaštvo), opet se organiziraju grupe i pretvaraju u kongregacije koje će se specijalno baviti odgojem i školovanjem siromašne djece. Tako su nikle mnoge kongregacije koje su na takav način htjele razvijati različite karizme služenja.

«Tako, prema kategorijama siromašnih niču prostori i oblici služenja. Od milostinje koja pomaže prosjaku prelazi se na sedam duhovnih i tjelesnih djela milosrđa... Broj sedam ne shvaća se u kvantitativnom smislu nego simboličnom. Naglašava sveukupnost i univerzalnost ljubavi koja želi

---

⁵ P. GIANNONI, *Una comunità' col grembiule. Teologia e pastorale del servizio*, u: L. BARONIO-L. PACCHIN, *Spiritualita' del servizio*, Piemme, Casale Monferrato, 1996., str. 93-94. Usp. M. ŠPEHAR, *Euharistija poslije euharistije*, u: *RTC* 9 (2001.), br. 1, str. 143-160.

služiti svakome bratu u njegovim različitim potrebama. Ne ograničava se na materijalnim dobrima. Duhovne i kulturalne potrebe, pogažena ljudska prava posebno su uzeta u obzir.»⁶

S nastajanjem sveučilišta sve se više gleda na pogažena prava siromašnih i pokušava ih se riješiti. U početku se to događa sporadično, neorganizirano. Trebat će puno vremena dok se prava siromašnih ozakone. S time se sve više ulazi u pravu problematiku, a to su izvori, uzroci siromaštva. Ako želimo učiniti kraj siromaštvu, treba dolaziti do njegovih izvora. Time se sve više smanjuje stav davanja milostinje siromasima, a time ponižavanje njihovoga ljudskoga dostojanstva te se njima samima želi dati mogućnost borbe protiv siromaštva.

2. Nastanak ustanove Caritasa

Tako nastaje Caritas kao ustanova Katoličke crkve koja postaje javni i pravni glasnogovornik siromašnoga. Caritas kao organizacija postaje savjest društva koje je, u suvremenim državama, istina, preuzelo ono što je nekad bilo u rukama Crkve (briga za zdravlje odnosno liječenje bolesnih, školovanje itd.), ali koje nije riješilo problem siromaštva. Ne samo da niču uvijek nova siromaštva (AIDS, nepravde koje proizlaze iz rada nedjeljom, imigracija, nacionalne manjine) nego se ponovo vraćaju «stara» materijalna siromaštva. Sedamdesetih godina prošloga stoljeća zemlje Europske unije imale su 38 milijuna siromašnih; do kraja 1992. godine samo se u tim zemljama broj siromašnih popeo na 53 milijuna (a one su se ujedinile da bi se lakše i djelotvornije borile protiv siromaštva!).⁷ Dakle, Caritas neće ostati bez posla, naravno ako bude onih koji budu davali ne samo materijalno nego sebe i svoje vrijeme.

Caritas je kao ustanova djelotvorne ljubavi Katoličke Crkve nikao iz već organiziranoga pomaganja ljudima u potrebi, kako u prvoj Crkvi tako u kasnijim stoljećima kršćanstva putem redovničkih zajednica. Prvo službeno ustanovljenje Caritasa događa se u Njemačkoj 1897. god. Izvana gledano, putem te se ustanove prije svega željelo ljudima pomoći u njihovim materijalnim nedaćama i potrebama. Po uzoru na Njemački Caritas tijekom

⁶ M. FARINA, *Nav. dj.*, str. 68.

⁷ Usp. A. MASTANTUONO, *Volontariato*, Piemme, Casale Monferrato, 1994., str. 109-110.

20. stoljeća Katolička će crkva u drugim narodima osnivati svoj nacionalni Caritas. O biskupijskim ili župnim Caritasima još dugo nema ni spomena. Središnji je Caritas imao zadaću pomaganja svima drugima i dobivanja od svih drugih sredstava za dijeljenje. Također više od pola stoljeća nema spomena o tome da bi se djelatnike Caritasa trebalo formirati, i to trajno na dva «kolosijeka»: sa stručnim i vjerničkim pomaganjem.

Caritas u Hrvatskoj najprije niče za grad Zagreb 1931. god., a uskoro i za cijelu zagrebačku nadbiskupiju, kada ga osniva i počinje voditi tadašnji nadbiskupov ceremonijar dr. Alojzije Stepinac.⁸ Nakon Drugog svjetskog rata znamo da Crkva nije mogla bez problema karitativno djelovati. Šezdesetih godina Njemački Caritas pod izlikom otvaranja svoje podružnice u Zagrebu, za što je dobio dozvolu države, ustvari otvara ponovno Caritas, najprije za zagrebačku nadbiskupiju, a onda sedamdesetih godina uglavnom sve biskupije u Hrvatskoj već imaju svoj biskupijski Caritas u kojemu rade anonimni dragovoljci i redovnice. 1990. god. tadašnja BKJ osniva središnji Caritas kao koordinator biskupijskim Caritasima koji dobiva naziv «Hrvatski Caritas» te dobiva svoj statut. Prema njemu se dalje uređuju i stvaraju svoje statute biskupijski Caritasi. Tako Caritas i u Hrvatskoj, kao i svagdje u Katoličkoj crkvi u svijetu, postaje institucija djelotvorne ljubavi koja ima svoj statut i svoje plaćene djelatnike i dragovoljce. Najvećim se dijelom i dalje financira dobrovoljnim priložima vjernika, ali ponegdje – i u Hrvatskoj – stvara vlastita sredstva otvarajući poneku malu privrednu djelatnost. U nekim zemljama također država sudjeluje u godišnjem odvajanju novčanih sredstava za karitativno djelovanje Crkve (i u Hrvatskoj od 1999. god.).

3. Institucija Caritasa kao pastoralno djelo

Smatram da se više ne bi smjelo sumnjati u to da Caritas treba biti uređen kao jedna institucija, a ne biti pobožna tvorevina sporadičnih pomaganja, odnosno davanja od suviška. Ali postoji velika i trajna opasnost da se i sam Caritas kao ustanova-institucija pretvori u djelatnika onoga što je potrebno, u ustanovu koja začepljuje rupe i, ono što je najgore, ustanovu

---

⁸ Usp. A. BENIGAR, *Stepinac*, Glas Koncila, Zagreb, 1993., str. 97-101.

u kojoj radi nekoliko plaćenih osoba i možda nekoliko dragovoljaca – kao zastupnici i umjesto svih ostalih vjernika.

Svaki je Caritas već prema svome statutu prije svega ustanova biskupske konferencije kao pastoralno tijelo mjesne Crkve. Interesantno je da je to već mladi Stepinac uočio te piše u prvome broju revije «Karitas», tumačeći zašto je ta ustanova ustanovljena: «Hoćemo da ona lijepa svjetiljka, što ima da gori u srcu svakoga kršćanina – a to je djelotvorna ljubav – da ta svjetiljka i dalje sjaje pred licem Gospodnjim. Ako bi se pak gdjegdje počela gasiti, da joj nanovo prilijemo ulja. A ako bi se gdjegod nesrećom sasvim ugasila, da ju nanovo zapalimo.» Isti dalje misli da možda nekima koji su se udaljili od vjere više ne možemo prići nikakvim drugim sredstvima i vratiti ih u krilo Crkve nego ih može vratiti činjenica kad vide našu djelotvornu ljubav.⁹

Caritas je, dakle, življenje iz vjere.¹⁰ Djelo Caritasa ne proizlazi iz čiste filantropije (iz nje su nikle mnoge i dobre humanitarne udruge), nego prije svega iz slušanja riječi Božje. To slušanje nije pasivno primanje uhom, nego vjerničko utjelovljenje svake riječi Božje. Takvo slušanje čovjeka navodi na slavljenje. Euharistijsko je slavlje zahvala za slušanje žive riječi Božje i upravo pretvorba djela ljudskih ruku u tijelo i krv Kristovu. Božja logika je, očito, takva da: što smo bliže Bogu, to nas on više «tjera» prema bližnjemu. Zato se euharistija poslije euharistije nastavlja u služenju bližnjemu, što znači caritas ili djelotvornu ljubav. Slušanje riječi Božje, slavljenje euharistije i služenje bližnjemu – sve troje je susret sa živim Gospodinom: u riječi, u kruhu i vinu, u čovjeku.

Kad Caritas polazi od toga temelja, on ne može biti puko pomaganje nego u instituciju unosi ono što pripada svakome čovjeku, a to je njegovo majčinstvo i očinstvo. Ono nalazi svoje ostvarenje prije svega u dragovoljstvu. Ni ono u instituciji Caritasa ne smije biti čista filantropija, nego mora polaziti od vjere, od tri elementa gore navedena, te mora proizlaziti iz trajne formacije i stručnoga osposobljavanja.

Caritas je kao institucija potreban upravo za pribavljanje čovjeku mogućnosti stručnoga i duhovno-teološkoga osposobljavanja. Ako jedno drugo ne bude prožimalo, onda će se Caritas moći poistovjetiti s bilo kojom

⁹ A. STEPINAC, *Šta hoćemo*, u: *Karitas* I. (1934.), 1, str. 1-2.

¹⁰ Usp. M. ŠPEHAR, *Živjeti iz vjere – Caritas*, u: *BS LXIX.*, br. 1 (1999.), str. 107-124.

humanitarnom organizacijom ili će težiti k nekoj pseudoduhovnosti koja je odraz neostvarenoga majčinstva-očinstva. Ono se ostvaruje ponajbolje onim na što nas nuka Drugi vatikanski sabor: «Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našeg vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika, te nema ničega uistinu ljudskoga a da ne bi našlo odjeka u njihovu srcu.»¹¹

Upravo je euharistija ona koja ima majčinsku ulogu. Isus nas hrani svojim tijelom i svojom krvlju kao što to majka čini svome začetome djetetu. Caritas je pozvan «hraniti društvo ljubavlju, dostojanstvom, hraneći ga nama samima, dajući sebe same za hranu».¹²

Institucija Caritas nije institucija koja dijeli materijalna dobra ljudima u materijalnim potrebama, nego je institucija koja se bori protiv siromaštva bilo koje vrste, institucija kao savjest pojedinca i društva. Da je njena uloga u prvom redu u dijeljenju dobara, onda Caritas ne bi trebalo jer za to postoje druge organizacije koje taj posao mogu dobro obaviti. Ali kad ta institucija ima za prvu zadaću borbu protiv siromaštva, onda je jasno da to pojedinac ne može nikad učiniti tako i tako dobro kao što to može jedna institucija. Pojedinac bi se mogao izgubiti, njegov bi se glas mogao ne čuti, ali glas se institucije može čuti naširoko, osobito kad ona – kao što je to zadaća svake institucije – štiti svoje članove. Članovi Caritas kao institucije nisu njeni djelatnici i dragovoljci u prvom redu, nego su u prvom redu oni za koje Caritas postoji, odnosno bez kojih on ne bi mogao postojati. Osim toga, Caritas je glas savjesti za svakoga čovjeka, jer svakoga već svojim postojanjem i svojim djelovanjem pita: što ja činim da čovjeku do mene bude bolje? Dakle, Caritas ne radi za mene, nego je ustanova koja me budi na rad. Zato Caritas ima proročku ulogu. «Caritas ima zadaću *promovirati, koordinirati i vrednovati* mnogostruke energije, na temelju glavnog pedagoškoga cilja: da bi se uključila što više cjelokupna zajednica».¹³

U tome smislu ima smisla djelovanje Caritas kao institucije koja neće raditi za druge ni na mjestu drugih – čija uloga, dakle, neće biti zastupnička – nego će biti poticajna i kao savjest svakome pojedincu da se pita što on može i treba činiti da bi pridonio rastu djelotvorne ljubavi.

¹¹ *Gaudium et spes* 1.

¹² M. FARINA, *Nav. dj.*, str. 79.

¹³ CARITAS ITALIANA, *Lo riconobbero nello spezzare il pane*, EDB, Bologna, 1995., str. 29.

Budući da je Caritas danas shvaćen kao pastoralno tijelo svake biskupije i župe i budući da se danas naglašava njegovo proizlaženje iz slušanja riječi Božje i slavljenja euharistije, zato je nužno potrebno da on bude institucija koja ne dijeli samo hranu nego formira u toj trostrukoj ulozi svakoga vjernika. Neživljenje jedne od tih triju uloga znači okrnjeno življenje, odnosno nedostatno življenje ostalih uloga. Naime, ako samo slušamo riječ Božju, a ne vršimo je, onda je očito nismo čuli u smislu prihvaćanja. Ako smo je prihvatili, onda ćemo slaviti euharistiju, jer Isus želi da se to čini «njemu na spomen» i iskazivati ljubav prema bližnjemu onako kako ju je on propovijedao. Kao što nam je upitno čitanje Sv. pisma, a ne sudjelovanje u euharistijskome slavlju (jer da smo se istinski susreli s Isusom u njegovoj riječi, išli bismo i na susret s njim u euharistiji), tako je upitan istinski susret u euharistijskome slavlju ako ne pomažemo čovjeku u nevolji. Ako prepoznavemo Gospodina u euharistijskim prilikama kruha i vina, onda je nemoguće ne prepoznati ga u čovjeku u potrebi, osobito kad je već sam za sebe to rekao govoreći o posljednjemu sudu. Vidjeti djelotvornu ljubav znači vidjeti Trojstvo, rekao bi Augustin,¹⁴ jer djelotvorna ljubav proizlazi iz slušanja riječi Božje i slavljenja euharistije i s njima čini jedno i neodvojivo trojstvo, trostruki susret s Gospodinom u slušanju, slavljenju i služenju.

Riječ je Božja, recimo tako, također na određeni način institucionalizirana. Prije svega u Sv. pismo nisu ušli svi spisi koji govore o događanjima iz Staroga i Novoga zavjeta. Samo su određeni spisi kanonizirani, institucionalizirani. Zna se kada se što od nje na euharistijskim slavljinama čita. Također je i meditiranje riječi Božje institucionalizirano, tj. postoje određena temeljna pravila kršćanskoga meditiranja po kojima se kršćanska meditacija razlikuje od drugih vrsta meditacija.

Euharistijsko je slavlje također institucionalizirano, propisano kako se ono ima slaviti. Stoga nije dopušteno u nj «strpati» (što se ipak ponekad čini) sve što osjećamo nego smo dužni poštivati propisani tijek euharistijskoga slavlja koje nije identično s drugim liturgijskim slavljinama.

Caritas kao institucija razlikuje se ne samo od ostalih humanitarnih svjetovnih institucija po svojoj biti, nego se po svome poslanju razlikuje od ostalih karitativnih udruga unutar same Katoličke crkve, jer jedino je

---

¹⁴ Usp. A. AUGUSTIN, *De Trinitate*, 8, 8, 12.

usmjerenome na pripremanju mogućih i nužnih uvjeta za pospješivanje cjelokupnoga i uzajamnoga razvoja čovječanstva»¹⁸ - onda Caritas ne može ne biti institucija koja živi djelotvornu ljubav ne institucionalizirajući nju, nego je pospješujući institucijom. Dakle, institucija Caritasa proizlazi iz njegovih zadaća i zadataka koje mu nameću uvijek nove (i stare) potrebe u svijetu.

Caritas kao institucija ne samo da želi sustavno i stručno pomagati (za što joj je potrebna određena institucija), nego putem institucije želi stvoriti da nam svima zakon i zapovijed djelotvorne ljubavi prema čovjeku u nevolji postane kao zakon-krepost, ono bez čega se ne bismo mogli osjećati praktičnim kršćanima: «...prije negoli je zakon-zapovijed djelotvorna ljubav je zakon-krepost. To znači da (tu djelotvornu ljubav) kršćanin shvaća i živi kao *habitus* (podvukao autor) slobode: stav koji stvara, oblikuje i zaodijeva slobodu tako da se ona prigiba i priklanja ljubavi prema Bogu i bližnjemu».¹⁹

Caritas nije dijeljenje i zato nije milosrđe. Ono je u prvom redu pravda, odnosno kao ustanova je ustanova pravde bez obzira radi li se o tome da dajem u karitativne svrhe od svojega suviška ili dijelim s drugim ono što imam. Ja time promoviram pravdu. «Djelotvorna ljubav započinje od pravednosti i nema je smisla imati nikad bez pravednosti: ne mogu darovati drugome ono što je ‘moje’, a da mu prije nisam dao ono što je ‘njegovo’»²⁰ Da ne bismo doista pretvorili djelotvornu ljubav – i Caritas kao ustanovu – u ljubav i ustanovu odnosno market milosrđa (putem kojega «kupujem» sebi «komadić» vječnosti, što je dokaz da u tom slučaju ne dajem nego u biti prodajem ono što mislim da u svom milosrđu dajem), i Drugi nas vatikanski sabor opominje da sva naša djelotvorna ljubav ustvari mora biti djelo pravde koje obuhvaća sve ljude i vršenje kojega se ne odnosi samo na jednu ustanovu kao što je Caritas: “Karitativna djelatnost danas može i treba obuhvatiti sve ljude i sve ljudske potrebe... Da takvo iskazivanje ljubavi bude iznad svakog sumnjičenja i da se kao takva vidi, neka se u bližnjemu gleda slika Božja na koju je stvoren i Krist Gospodin komu se zapravo prikazuje što se god daje potrebitom; neka se s najvećom čovječnošću poštuje sloboda i dostojanstvo osobe koja prima pomoć;

¹⁸ *Isto*, str. 138.

¹⁹ M. COZZOLI, *Noi amiamo perche' Dio ci ha amati*, u: *Isto*, str. 191-192.

²⁰ *Isto*, str. 197.

neka se čistoća nakane ne uprlja nikakvim traženjem vlastite koristi ili težnjom za gospodovanjem. *Neka se u prvom redu zadovolje zahtjevi pravde da se ne daje kao dar ljubavi ono što se već duguje na osnovi pravednosti. Neka se uklone uzroci zala a ne samo posljedice. Neka se pomoć tako organizira da se oni koji je primaju pomalo oslobode od izvanjske zavisnosti i postanu sami sebi dostatni* (istaknuo autor članka)²¹

Ove riječi ne proizlaze iz manjka milosrđa, odnosno bezosjećajnosti, bolje reći suosjećanja s drugima²² nego nas, naprotiv, žele izdići iznad osjećaja i još jače, do u korijenje, uzdrmati naše savjesti, jer se ne radi o zadovoljenju naših osobnih osjećaja pri djelotvornoj ljubavi nego o zadovoljenju pravde. Caritas je prije svega pitanje hoćemo li biti pravedni? I po kojoj ili čijoj pravdi jedni umiru od gladi dok drugi i dalje bacaju hranu, jedni mijenjaju svaki dan odjeću dok drugi nemaju nikakvu? Trebamo li zato što toliki umiru od gladi i mi na ovom prostoru, solidarnosti radi, umirati od gladi i imati samo jedan komad odjeće ili trebamo sa svojom hranom i svojom odjećom učiniti nešto drugo?

Zakon i pravda sastoje se od prava i dužnosti. Caritas bi trebao postati zakon: pravda za one koji nemaju, dužnost za one koji imaju da se brinu za one koji nemaju.

«...djelotvorna ljubav određuje se (i kodificira) zakonom u kojemu pravda zauzima oblik institucije. Također (to) znači da se djelotvorna ljubav stara za to da istinske i realne potrebe bližnjega, povjerene njenome djelovanju, budu priznate i zadovoljene kao prava i stoga prihvaćene kao dužnosti pravde.»²³

Mi ni u teologiji nismo rekli sve o Bogu ako smo ga nazvali samo dobrim ili samo pravednim. Ako je Bog samo dobar, onda nam izmiče pravda; ako je samo pravedan, onda blijedi njegova dobrota. Bog je i dobar i pravedan istovremeno, to znači da je njegova dobrota pravedna a njegova pravda dobra. I u to treba vjerovati!

Zato i Caritas kao dio teologije bez kojega više ni teologija ne može (za što je dokaz upravo izbor karitativne teme «Opcija za siromašne»

²¹ AA 8.

²² Sjetimo se početka jednog drugog dokumenta istoga Sabora *Gaudium et spes*: «Radost i nada, žalost i tjeskoba... jesu... radost i nada, žalost i tjeskoba» (br. 1) svakoga od nas koji vjerujemo u Krista.

²³ M. COZZOLI, *Nav. dj.*, str. 197.

na ovom Teološko-pastoralnome tjednu),²⁴ ima svoju teološku i soteriološku vrijednost. Prava i dužnosti koje iz te organizacije za sve proizlaze također imaju ove svoje vrijednosti. Caritasova je pravda u isto vrijeme opravdanje za moje davanje i opravdanje također onoga tko prima u njegovome primanju. I jedno i drugo – i davanje i primanje – Bog opravdava. Božje opravdanje opravdava drugoga, odnosno «vraća drugoga u nepoznato ili izgubljeno pravo (više nego što zahtijeva osobno pravo). 'Veća pravda' koju traži Isus (usp. Mt 5,20) pravda je izvan svakog minimalizma i pravničkoga formalizma, podudarajući se s djelotvornom ljubavi. Kršćanska krepost pravednosti obuhvaća i odražava obadvije dinamike: opravdanje i veću pravednost.»²⁵

I Caritasova je dužnost pomagati pri stvaranju takvoga ljudskoga društva u kojemu bližnjemu neće nedostajati odjeća, obuća, krov nad glavom, radno mjesto, priznanje njegovoga dostojanstva kao osobe. Zato on mora tražiti zakone. Prije svega je Caritas onaj koji niče iz Crkve kao žive zajednice i izgrađuje Crkvu kao živu zajednicu, osjetljivu na sve nedaće, nepravde i potrebe bližnjega. Ta ga osjetljivost tjera na djelovanje koje će biti utoliko učinkovitije ukoliko je bolje organizirano. Kod organiziranosti ne smijemo misliti na puko davanje, dijeljenje materijalnih dobara, nego biti s onima koji su u nevolji. Radi se o primatu življenja «sa», a ne anonimnoga činjenja nečega. Za ovo je prvo potrebno i teološko promišljanje da se karitativno djelovanje podigne na višu razinu, a da se teologija spusti u bazu. Činjenica je da se teologija dosad nije i da se ni dalje ne bavi puno karitativnim djelovanjem, a još manje Caritasom kao institucijom premda Caritas kao institucija ne bi smio postojati bez teologije. Moraju prožimati jedna drugu i tako pomagati jedna drugoj.²⁶ Stoga Vallini u svom inervjuu s Giovannijem Nervom, prvim ravnateljem Talijanskog Caritasa, s pravom konstatira: «Slabo teološko produbljivanje odnosa

²⁴ Sve je donedavno ipak Caritas bio kao neka «pobožna» ustanova, a danas se sve više o nju spitiče i nju gleda pravda, politika i na nju se sve više ogleda i sama teologija. Očito je da Caritas postaje sve više dio teologije, i to ne samo pastoralne, nego dogmatske, moralne, duhovne, liturgijske te iz crkvenoga zakona, a sve proistječe iz Svetoga pisma.

²⁵ M. COZZOLI, *Nav. dj.*, str. 198.

²⁶ Već Rosmini govori o trostrukoj djelotvornoj ljubavi koja u sebi treba biti nerazdjeljiva kao što su nerazdjeljive osobe Presvetoga Trojstva: postoji intelektualna, tjelesna i duhovna djelotvorna ljubav. Usp. T. BERTONE, *Vangelo della carita' per la Chiesa e per la societa'*, u: A. MONTAN (ur.), *Il Vangelo della carita' per la Chiesa e la societa'*, EDB, Bologna, 1994., str. 216.

između Crkve i djelotvorne ljubavi imalo je posljedice na zalaganje crkvene zajednice u služenju siromašnima i onima s ruba društva.»²⁷ Te se posljedice, dat će odgovor na to zapažanje dugogodišnji ravnatelj Talijanskog Caritasa, vide prije svega u sporadičnosti rada koji nije bio dovoljno ili je bio preslabo organiziran, nije se vodila briga o teološko-pastoralnome utemeljenju Caritasa itd.²⁸

Bit Caritasa kao institucije i sve njezino djelovanje proizlazi već iz naslova te institucije: ona je djelotvorna ljubav. To ne smije biti samo puka fraza, već treba u sebi nositi bit kršćanstva koja se ne raspršuje bilo gdje nego ostvaruje svoje poslanje putem institucije. Tako misli Grbac kad govori o zauzimanju za mir i siromašne: «Mislim na ljubav kao eminentni oblik humanizma, altruizma, ali s izrazitom dozom radikalnosti. Drugim riječima, svatko će nastojati biti pošten, pravedan, a kršćanin će za razliku od svih drugih nastojati biti i milosrdan: to znači učiniti i ono što temeljem pravednosti nije dužan... Da bi se... ostvario kvalitetan suživot sigurno nisu dovoljni samo pravednost i pravo, nego i milosrđe, ljubav, a sve to mora na neki način biti institucionalizirano. Nije dovoljno da ja budem milosrdan, nego to mora predvidjeti zakonodavstvo.»²⁹

Naravno je da ni sadašnja institucija Caritasa nije savršena. Djelotvornom ljubavlju ona će se mijenjati i usavršavati kako bi mogla što adekvatnije odgovoriti na potrebe ljudi i na Isusov poziv ljubavi prema bližnjemu.

Ona je išla od dijeljenja dobara do stvaranja kongregacija koje su živjele «za» siromašne i potrebne. To življenje «za», karizma od koje žive svi članovi cijele jedne kongregacije stoljećima, veliki je zaokret i velika revolucija koja želi biti poticaj i onima koji nisu članovi niti jedne kongregacije. Posljednja ili najsavršenija etapa Caritasa je življenje «sa» ljudima u potrebi, dijeleći odsada ne njima nešto, nego s njima njihove potrebe, njihove radosti i nade, žalosti i tjeskobe.

²⁷ U: G. NERVO, *La profezia della poverta'. Intervista di G. Vallini*, San Paolo, Cinisello Balsamo, 1996., str. 26.

²⁸ Usp. *Isto*, str. 26-27.

²⁹ J. GRBAC, *Kršćanska etika u ozračju svakodnevice*, Pazin, 2004., str. 19-20.

5. Dragovoljstvo

Caritas je kao institucija otvorila mogućnost neinstitucionaliziranoga, a ipak konkretnoga, karitativnoga djelovanja putem volontarijata odnosno dragovoljstva. Upravo ga to spašava od krute institucionalnosti. Dragovoljstvo je postojalo i prije nego što je nastao Caritas kao ustanova, jer je ono u biti čovjeka, tako da je otkad je čovjeka bilo dragovoljaca. U Katoličkoj se crkvi, upravo zahvaljujući Caritasu, dragovoljstvo uzdiže na jednu višu razinu, teološku, moralnu, biblijsku, duhovnu, liturgijsku (posebno euharistijsku) i kao alternativa življenja.

Već nam sama riječ kaže što je dragovoljstvo: kad nešto činimo – ili jesmo! – drage volje, tj. mi to slobodno sami želimo. Ali već «željeti» u sebi sadrži određeni voljni napor, određeno uprezanje, usredotočenje volje na nešto što smatram važnim odnosno bitnim. To može biti nešto i što je protiv moje spontanosti (ljubav prema neprijatelju ne događa se spontano, također nošenje svakoga dana svojega križa itd.). U dragovoljstvo ulazi spontanost, ali ona nije glavni pokretač njega te stoga dragovoljstvo nije neko pružanje pomoći, nego je njegov pokretač želja – volja za stvaranjem jednoga društva koje će biti pravednije i bratskije odnosno humanije.

Kršćansko dragovoljstvo proizlazi iz manje spontanosti a više poslušnosti Isusu koji «nije došao da bude služen nego da služi» (Mt 20, 28), i to isto traži od svojih učenika, svojih vjernika. Definicija je kršćanskoga voluntera: «Dragovoljac u kršćanskom poimanju je onaj tko, izvan profesionalnih dužnosti, stavlja samoga sebe na besplatno raspolaganje zajednice, kao kreativan odgovor na goruće potrebe i putem dijeljenja života s braćom.»³⁰ To je upravo alternativno življenje koje se hrani i koje pokreću evanđeoske poruke u ljubavi prema bližnjemu. Ujedno velika šansa za laike da mogu evanđeoski služiti. Ali od dragovoljnoga pomaganja bližnjemu u nevolji – također ne sporadičnoga – nisu izuzeti niti oni koji su se već opredijelili za jedan način «alternativnoga» života: svećenici i redovnici/redovnice.³¹ Dragovoljstvo također nije sporadično nego trajno i određeno. Traži dispozirane, ali i stručne ljude.

³⁰ P. SCABINI, *Volontariato cristiano*, u: E. ANCILLI (ur.), *Dizionario enciclopedico di spiritualita'*, 3, Citta' Nuova Editrice, Roma 1990., str. 2683. Prema tome, djelatnik Caritasa nije dragovoljac dok je god plaćen za svoj posao!

³¹ Iz tih redova, kao i iz redova službenika Caritasovih ustanova, najmanje ima dragovoljaca... Možda prvi misle da je dovoljno što već alternativno žive, a drugi što već rade u takvim ustanovama.

Naravno da se i kršćansko dragovoljstvo mora pročišćavati u svojim motivacijama koje mogu proizlaziti iz različitih nekršćanskih i nehumanih pobuda. Upravo je tu potrebno izgrađivati što je moguće jaču evanđeosku motivaciju dragovoljstva.³²

Zaključak

U ovome sam izlaganju želio dati odgovor na pitanje treba li Caritasu institucija. Temeljni je odgovor, na koji nas nukaju iskustva iz povijesti djelotvorne ljubavi odnosno karitativnoga djelovanja i suvremeni razvoj teologije koja želi biti u neprestanome dijalogu sa svijetom i dati promptne odgovore na njegova provokativna pitanja ili ih zajedno sa svijetom tražiti: Caritasu je institucija potrebna. No ta će institucija izvršiti svoju ulogu samo onda ako bude promovirala zalaganje svakoga čovjeka za poboljšanje svakog ugroženoga ljudskoga života. Caritas kao institucija vrši svoju ulogu ukoliko je savjest svakome čovjeku i ukoliko potiče svakoga čovjeka na djelotvornu ljubav koja se najviše i najplodonosnije manifestira u dragovoljstvu (koje opet mora biti dobro organizirano). Dakle, Caritas nije institucija koja će zamijeniti dužnosti karitativnoga djelovanja niti jednoga kršćanina, a kamoli da bi djelovala bilo na području biskupije bilo na području župe kao mala grupa umjesto svih ostalih vjernika. Naprotiv, Caritas treba biti institucija koja će dati mogućnost djelovanja, besplatnoga rada svakome vjerniku kako bi svatko mogao što bolje ostvariti zapovijed ljubavi prema bližnjemu koja je upućena ne pojedincima nego svima. Caritas nije institucija koja će zadovoljiti filantropske ili pseudoduhovne ili psihološke potrebe nekolicine, u kojoj ili putem koje će se lakše vršiti zapovijed ljubavi prema bližnjemu, nego je institucija koja pomaže da zapovijed ljubavi prema bližnjemu bude što djelotvornija. Ona upozorava na trajne ljudske vrijednosti i na njih želi usredotočiti ljudska stremljenja koja će inače često ići u krivom smjeru. Porazno je, ali duboko istinito, ono što Fromm predbacuje suvremenoj civilizaciji koja se pretvara

---

³² Više o tome vidi u: A. MASTANTUONO, *Volontariato*, Piemme, Casale Monferrato, 1994.; L. PRENNA (ur.), *La solidarietà' voluta*, Citta' Nuova Editrice, Roma, 1995.; M. ŠPEHAR, *Caritas i dragovoljni rad*. Zanimljivo je da velika talijanska katolička izdavačka kuća Edizioni Paoline u svojim suvremenim rječnicima s raznih područja nema uopće riječi «volontariato» (dragovoljstvo). To su rječnici: *Nuovo dizionario di teologia*, *Dizionario enciclopedico di teologia morale*, *Nuovo dizionario di spiritualita'*, *Dizionario di pedagogia*, *Dizionario di psicologia*, *Dizionario enciclopedico di sociologia*.

u, kako on kaže, «tehnotronsko» društvo, društvo kojemu je tehnika iznad svega i znanost iznad i izvan čovjeka: «Ako je moguće napraviti nuklearno oružje, mi ga moramo napraviti, pa makar nas ono uništilo. Ako je moguće putovati na Mjesec ili na planete, to se mora ostvariti, čak i nauštrb mnogih nezadovoljenih potreba na Zemlji. Taj princip negira sve humanističke vrijednosti, ali ipak predstavlja vrijednost, možda najvišu normu 'tehnotronskog' društva.»³³ Upravo je Caritas pozvan vratiti čovjeku njegove humanističke vrijednosti: onome tko je u potrebi da mu se pruža ono što mu je potrebno kako bi mogao dostojanstveno ljudski živjeti, onome koji pomaže da mu se pruži prilika osjetiti da sam u sebi nosi dublje vrijednosti koje ga čine više čovjekom.

Caritas se kao institucija nikad neće moći posve osloboditi napasti da bude institucija, sa svim onim «popratnim» napastima koje ona sa sobom donosi, bilo da se radi o elitizmu onih koji tu djeluju bilo da oni drugi misle kako Caritas radi za njih i na mjestu njih. Institucija je sama po sebi u trajnoj napasti da bude i ostane samo tu za druge, a da se nikad ne pretvori u življenje s drugima: «Spremniji smo *biti za* druge, nego *biti s* njima (podvukao autor): više smo aktivni nego marljivi u djelotvornoj ljubavi. Tako se ona rastače u mnoštvo zadataka koji ne pospješuju i ne hrane zajedništvo.»³⁴ Čim se to ne događa, pojavljuje se neosobno djelovanje (glavno je da institucija funkcionira), ostaje «zagarantirana» anonimnost i ističe birokratičnost karitativnog djelovanja koje se u tom slučaju s pravom pretvara samo u pomaganje drugome, bez ikakvog suosjećanja i bez življenja s drugim: «Istovremeno djelotvorna ljubav čuva i izbjegava pravdu i zakon i institucije u kojima se ove ostvaruju, uz rizik (ostajanja u) anonimnosti ili u komunikacijama bez lica, posve funkcionalnima i birokratskima. Taj je rizik izražen klasičnim aksiomom: *summum jus summa iniuria*, što znači da se pravo koje se brižno štiti izvan ljudskih i humaniziranih odnosa može provoditi na štetu osoba i postati štetno.»³⁵

Preostaje, dakle, da Caritas kao institucija, ostajući u instituciji nadmašuje nju samu prelazeći u karizmu služenja koja je dana – na ovaj ili onaj način – svima. Ali jao karizmi ako se počne «iživljavati», a ne živjeti u okvirima, jer samo živeći u njima mi njih prelazimo i nadilazimo – otvarajući, naravno, nove okvire u kojima se lakše odnosno ljudskije živi.

³³ E. FROMM, *Anatomija ljudske destruktivnosti*, I., Naprijed, Zagreb, 1980., str. 54-55.

³⁴ M. COZZOLI, *Nav. dj.*, str. 195.

³⁵ *Isto*, str. 198.

Riassunto

CI SERVE LA CARITAS IN QUANTO ISTITUZIONE?

La Caritas quale istituzione e' di data recente, ma l'opera di carita' esiste sin dalle origini della Chiesa. La questione e': la Caritas, in quanto istituzione, ci serve? L'istituzionalizzazione della Caritas non soffoca l'amore "attivo"? Al fine di soddisfare le sue necessita' e i compiti del momento attuale, la Caritas deve istituzionalizzarsi, perche' il suo operato si basa sempre meno sulla divisione di beni materiali e sempre piu' sulla lotta per i diritti fondamentali delle persone indigenti. Quindi, la Caritas quale organizzazione rappresenta la coscienza e l'appello al mondo dell'economia, della politica e della legislatura. La peculiarita' di tale istituzione, tutt'altro che burocratica, e' il volontariato. I volontari sono i rivoluzionari della Caritas e dell'opera di carita', sono coloro che non donano qualcosa di proprio, ma donano se' stessi.

La risposta alla suddetta questione deve rimanere dialettica: la Caritas deve essere istituzione, ma rimanendo cosciente del pericolo della burocratizzazione e della rigidità. Questa istituzione, col suo operato, supera l'istituzionalità rimanendo nell'istituzione e modificandola, adattandola a coloro che ne hanno bisogno. Essendo l'istituzione Caritas un'opera pastorale, per statuto, il dialogo tra essa e la teologia e' ancora insufficiente. La missione, il pastorale, l'ecclesiologia – il servizio della Caritas quale suo carisma di fondo – nascono dall'ascolto della parola del Signore e dalla celebrazione dell'eucaristia.

Tutte e tre le dimensioni insieme realizzano l'incontro con Cristo.

Parole chiave: Caritas, opera di carita', eucaristia dopo l'eucaristia, volontariato, istituzione, carisma

